

Volwassenenonderwijs

Onderwijssecretariaat van de
Steden en Gemeenten van de
Vlaamse Gemeenschap v.z.w.

Leerplan LINEAIRE OPLEIDING

Opleiding

Meubelrestauratie

Leerjaar

1 leerjaar (KO)

Onderwijsvorm

BSO 3

Studiegebied

**Meubelrestauratie en
Houtsnijden**

Bestelnummer:**0/3/2004/214**

Beginsituatie

De cursist voldoet aan de toelatingsvoorwaarden zoals bepaald in het decreet dat een aantal aangelegenheden van het volwassenenonderwijs regelt dd.2 maart 1999.

Profiel van de cursisten

Met vrij grote zekerheid kan men zeggen dat men hier te maken heeft met een sterk gedifferentieerde groep van opleiding.

Dit vormt doorgaans geen probleem, omdat in deze opleiding geheel nieuwe technieken aan bod komen.

Deze cursisten komen dikwijls uit gezinnen waar men een specialisatie binnen een beroep zeer belangrijk acht.

Algemeen kan gesteld worden dat de cursisten die naar de meubelrestauratie komen bepaalde kenmerken vertonen waarmee men rekening dient te houden in de onderwijspraktijk.

Deze kenmerken situeren zich:

a) Algemeen:

- Ze worden vooral door het erfgoed aangetrokken en interesseren zich vooral voor de ambachtelijke uitvoering van diverse technieken.
- Ze zijn zeer kritisch ingesteld.

b) Op het cognitief vlak:

- Ze zijn over het algemeen concreter ingesteld, hebben meer zin voor het abstracte en het theoretische wat de opleiding betreft.
- Ze geven blijk van inzicht en motivatie.
- Ze geven meermaals blijk van interesse wat de basisleerstof en de gevorderde leerstof betreft.

c) Op het affectief vlak:

- Ze hebben een grote affectieve ingesteldheid.
- Ze verwachten zeer veel van de leerkracht.

Bovendien moet de cursist weten welke producten en materialen hij kan gebruiken zonder het meubel te beschadigen en moet hij in theorie en praktijk de behandelingsmethodes onder de knie hebben die hij moet uitvoeren.

Algemene doelstellingen van de opleiding

Algemeen

Vooraleer we de algemene doelstellingen aanpakken volgt eerst een korte initiatie wat het woord “restauratie” betekent.

Restauratie is “niet” repareren, het is “terug” in zijn oorspronkelijke staat brengen, maar met zoveel mogelijk behoud van de oorspronkelijke materialen en meubelbeslag.

In de restauratie onderscheiden we drie grote groepen in volgorde van belangrijkheidsgraad en moeilijkheidsgraad:

- Lijmen en verwerken van fineer met beenderlijm, volgens de oude technieken
- Marqueterie meubelen (maken van en/of herstellen met diverse technieken)
- Massieve meubelen (hieronder vallen ook de antieke- en brokante meubelen)

In deze korte opleiding beperkt men zich tot de éérste twee groepen.

Restaureren is een boeiende bezigheid en het beroep van restaurateur geeft veel voldoening. Het is ook een beroep dat een veelzijdige theoretische en praktische kennis vraagt, grote handigheid en veel geduld. En bovendien vraagt het een groot empathisch vermogen om zich in te leven in de aard van het object dat men restaureert en in de historiek ervan.

Het te restaureren meubel moet met dezelfde producten, materialen en technieken uitgevoerd worden zoals het in de tijd werd uitgevoerd bij het maken ervan.

Aan een goede restauratie gaat een soort incubatieperiode vooraf waarbij de cursist vertrouwd dient te raken met het object en zijn problematiek.

In de praktijk gebeurt dit door een grondige voorstudie, die rekening houdt met het karakter, de historiek, de functie en de toestand van het meubel.

Zo'n grondige evaluatie kan slechts gebeuren indien de cursist ook over de nodige bagage beschikt om ze adequaat uit te voeren.

Dit betekent dat de cursist kennis moet hebben van materialen en het meubel kan situeren in de tijd.

Bij het uitvoeren van de conservatie of de restauratie primeert steeds het welzijn van het meubel. Motieven van financiële aard zullen steeds ondergeschikt blijven aan dit principe.

Eén van de grondregels in de restauratie is dat de toegepaste behandelingen reversieel, dus omkeerbaar zijn. Dit betekent dat in een later stadium de verrichte restauratie ongedaan moet kunnen worden gemaakt om een nieuwe conservatie of restauratie toe te laten.

Algemene doelstellingen

Op het einde van deze opleiding moet de cursist:

- De gestelde criteria en kwaliteitseisen bij de uitvoering kunnen toepassen
- Een gefineerd paneeltje maken met de nodige technieken
- Een oppervlakte kunnen afwerken volgens de oude technieken (kleuren en politoeren)
- Een marqueterie kunnen uitvoeren met de nodige technieken en afwerking
- In staat zijn een gefineerd meubel van een massief meubel kunnen onderscheiden
- In staat zijn de juiste producten, materialen en gereedschappen te hanteren en te gebruiken voor diverse einddoelen
- Materialen en gereedschappen correct gebruiken, zowel bij de techniek als bij de opslag ervan
- In staat zijn inzicht te krijgen in het te restaureren antiek meubel en onder begeleiding een restauratieplan opmaken
- In staat zijn de houtsoorten te kunnen onderscheiden
- Veilig kunnen werken

Algemene methodologische wenken

Aandacht voor volgende punten:

- De opgelegde oefeningen worden in het begin sober gehouden, aangepast met basiselementen
- De cursisten worden betrokken bij de creativiteit van het werkstuk om de motivatie te stimuleren
- De kwaliteiten en bekwaamheden moeten verder worden uitgebouwd.
- De cursisten worden individueel begeleid
- De technische leerstof zoals constructieleer, materialenleer, expertise en uitsmetten, worden gegeven op het moment dat ze in de praktijk aan bod komen of worden in groep geheel besproken
- De oefeningen zijn esthetisch, stijlkundig verantwoord en praktisch om te gebruiken
- De cursisten hebben in het atelier veel authentieke voorbeelden waarmee zij kunnen vergelijken en kunnen ideeën opdoen tijdens hun creaties
- Er moet een sfeer zijn waarin de cursisten zich thuis voelen, waardoor ze graag naar de opleiding komen; ze beschikken over een eigen werkplaats waarvoor ze tenslotte ook verantwoordelijkheid dragen zoals veiligheid, orde en netheid
- Het is essentieel dat cursisten ervaren dat hun inzet vruchten afwerpt
- Het is zeer belangrijk dat de cursisten na enkele tijd werkstukken kunnen maken die ze in het begin voor onmogelijk hielden
- Het is zeer belangrijk dat de cursist, aan de hand van de opleiding, zelfstandig een werkstuk kan creëren en of herstellen en afwerken volgens de aangeleerde methoden en technieken
- De cursisten moeten de deontologische gedragscode respecteren.

Technologie TV 32 Lt/jaarbasis – TV Schilderen en decoratie

Doelstellingen	B/U	Leerinhouden	Methodologische wenken
		Lijmen	
Inzicht krijgen in de verschillende dierlijke lijmsorten en hun gebruik.	B	Kenmerken <ul style="list-style-type: none"> ▪ Soorten ▪ Vormen ▪ Oorsprong ▪ Toepassingen 	O.a. huidenlijm, beenderlijm; vislijm...e.a. Didactische voorbeelden.
Inzicht krijgen in het gebruik van gomlak op het werkstuk en op een te herstellen meubel.	B	Gomlakstaven <ul style="list-style-type: none"> ▪ Oorsprong ▪ Maken ▪ Toepassingen ▪ Maken van politoervernis 	Gomlakschilfers, linnen doek, soldeerbout, bain-marie, gereedschappen uit de werkplaats
		Hout	
Inzicht krijgen in de verschillende houtstructuren in doorsnede.	B	Structuur	Fineerstalen van verschillend houtsoorten
Inzicht krijgen in het uitzetten en krimpen van het hout.	B	Werkingsvormen van het hout <ul style="list-style-type: none"> ▪ Dosse ▪ Vals kwartier ▪ Vol kwartier ▪ Ronce en wortelhout 	Tekeningen op het bord.
Inzicht krijgen in de verschillende zaagwijzen van het hout.	B		

Doelstellingen	B/U	Leerinhouden	Methodologische wenken
		Gereedschappen - materialen	
Inzicht krijgen in het gebruik van het gereedschap en de materialen. Veiligheidsvoorschriften kennen.	B B	Fineerzaagje Tandmes Snijmes Tandschaaf Schrapstaal Metalen latten Houten latten	Demonstratie in de werkplaats.
		Fineer	
De techniek van kleven van fineer op het blindhout kennen. Inzicht krijgen in het openplooien van fineer.	B B	Fineren van het blindhout, op de achterzijde Het openleggen van fineer in een gefriseerd motief: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Uitzoeken ▪ Nummeren ▪ Openplooien 	Demonstratie in de werkplaats. Demonstratie in de werkplaats met didactisch materiaal.
Inzicht krijgen in het snijden van fineer onder verschillende hoeken.	B	Diverse hoeken uittekenen met de nodige gereedschappen	Gradenboog, verstekhaak e.a.
Inzicht krijgen in een gefriseerd motief en het lijmen ervan.	U	Motieven <ul style="list-style-type: none"> ▪ Waaier ▪ Openplooïend motief ▪ Stermotief 	Boeken, spiegels, fineer, mal voor motief.

Doelstellingen	B/U	Leerinhouden	Methodologische wenken
Een filetmotief en stermotief kunnen tekenen en overzetten op het werkstuk.	U	Filetmotief <ul style="list-style-type: none"> ▪ Tekenen (op millimeter papier, op het werkstuk) ▪ Snijden ▪ Uithalen ▪ Inkleven 	Didactisch materiaal, tekenmateriaal, gereedschap uit de werkplaats. Vb.: de windroos.
		Schuurpapier	
Doel van schuurpapier inzien. Het juiste schuurpapier in functie van zijn toepassing kunnen kiezen.	B	Doel Nummers Techniek van het gebruik	Boeken, verschillende soorten schuurpapier en schuurblok.
		Politoeren	
De producten in juiste volgorde kennen en de juiste hoeveelheid kunnen toepassen.	B	Politoeren met de hand <ul style="list-style-type: none"> ▪ Poriën vullen ▪ Politoer aanbrengen en met popote afwerken 	Didactisch materiaal en demonstratie door de leraar om de juiste dosering te laten waarnemen.
		Marqueterietechnieken	
Verschillende marqueterietechnieken kennen.	B	Verschillende technieken Schaduwtechniek Opbouw van een marqueterie	O.a.: Boulle-techniek, inlegwerk en oplegwerk...e.a. Didactisch materiaal en demonstratie in de werkplaats met de verschillende zaagwijze en opbouw van een marqueterie. Zoals: Ivoor, Schildpad, Been, Galuchat, ...

Doelstellingen	B/U	Leerinhouden	Methodologische wenken
Het juist gebruik van afbijtproducten en zijn toepassing kennen.	B	Producten	Decapnet, Woodstrip...
De gevolgen van het gebruik van foutieve producten kennen.	B		Wijzen op onjuiste producten : Kaligene, ammoniak... Didactisch materialen met demonstratie en gebruik van het bord.
Het uitzicht herkennen en de verschillende houtsoorten kunnen onderscheiden.	B	Houtsoorten <ul style="list-style-type: none"> ▪ Rozenhout ▪ Palissander (Indische, Rio) ▪ Satijnhout ▪ Purperhart ▪ ... 	Tonen van de verschillende houtstalen. Didactisch materiaal en gebruik van het bord.
Inzicht bekomen in de verschillende kleurproducten en hun toepassing.	U	Kleuren op basis van hun oplosmiddelen <ul style="list-style-type: none"> ▪ Waterbasis ▪ Thinnerbasis ▪ ... ▪ Toepassingen ▪ Afwerking. Het opleggen van een patina 	
Diverse materialen die gebruikt worden bij een marqueterie inzien.	B	Gekleurd fineerhout Verschillende metalen	Didactisch materiaal en boeken en bord gebruik.

Praktijk PV 128 Lt/jaarbasis – PV Praktijk Schilderen en decoratie

Doelstellingen	B/U	Leerinhouden Gereedschappen	Methodologische wenken
Gereedschappen kunnen gebruiken.	B		<p>Fineerzaag, tandschaaf, vlakschaaf, plakhamer, werkbank, lijmborstels, lijmpot,...</p> <p>De materialen gebruiken in functie van het werkstuk.</p> <p>Veiligheidsvoorschriften bij het gebruik naleven.</p>
		Basistechnieken	
De basistechnieken kunnen toepassen.	B	Uittekenen	De basistechnieken worden op gelijkvormige werkstukken uitgevoerd, maar de individuele creativiteit krijgt ook zijn kans.
Het materiaal economisch kunnen verbruiken.	B	Versnijden - verzagen	
Veiligheidsvoorschriften kunnen toepassen.	B	Lijmen	
		Schuren	
Werkstukken kunnen opschuren.	B		Het schuurmateriaal verantwoord kiezen.
Werkstukken kunnen fijnschuren.	B		
De kwaliteit van het werk kunnen beoordelen en desgevallend kunnen verbeteren.	B		

Doelstellingen	B/U	Leerinhouden	Methodologische wenken
		Politoeren	
Verschillende fasen in het politoeren kennen en in de juiste volgorde toepassen.	B	Opbouw <ul style="list-style-type: none"> ▪ Oliën ▪ Poriën vullen ▪ Lagen opbouwen ▪ Afwerken 	Toepassing op kleine meubelen.
Na iedere fase het werk op kwaliteit kunnen beoordelen.	B		
Het eindproduct afleverbaar kunnen maken	B		
Een werkstuk kunnen opboenen.	U		
		Marqueterie	
Marqueterietechnieken kunnen toepassen.	U		Deze techniek wordt in de korte opleiding aangeleerd aan de hand van een klein werkstukje, met de bedoeling om deze later, buiten de opleiding, te kunnen toepassen in de meubelrestauratie. Aandacht voor diverse houtsoorten, andere materialen en kleurencombinaties.
		Veiligheid en milieu	
De beschermingsmaatregelen kunnen toepassen.	B	Beschermingsmaatregelen	Rekening houden met de voorschriften van de producent.
Productetiketten kunnen lezen en de producten correct kunnen gebruiken.	B	Productenopslag en –verwerking	
Producten veilig kunnen opslaan en het afval correct kunnen verwerken.	B	Milieu	

Evaluatie

Het leerplan voorziet niet in concrete opdrachten. Opgaven moeten opgesteld worden in functie van de te bereiken doelstellingen, de beschikbare tijd en het voorhanden zijnde materiaal en materieel.

Elke doelstelling van het leerplan moet ten minste één keer geëvalueerd worden. Als alle cursisten alle opgaven uitgevoerd hebben en alle criteria geëvalueerd werden, is het duidelijk of de doelstellingen bereikt werden.

Wanneer de cursisten een werkstuk vervaardigen of een opdracht uitvoeren, krijgt elk aspect hiervan de aandacht.

Binnen de doe-activiteiten zijn een aantal factoren te onderscheiden :

- cognitieve factoren : b.v. inzicht, argumentatie, ideeën, technische kennis;
- psycho-motorische vaardigheden : b.v. juiste weergave van verhoudingen, gebruik van materialen, oog-handcoördinatie, evenwicht;
- werkmethode en attitudes : b.v. werken binnen vooropgestelde limieten, thema's, tijd, aantallen en formaten; orde en netheid, afwerking, presentatie, inzet, organisatie, sociale omgang, veiligheidsbewustzijn, verantwoordelijkheidsgevoel, nauwkeurigheid, zelfstandigheid;
- beoordelingsvermogen.

Er kan ook op verschillende momenten worden geëvalueerd: tijdens het opstellen van een bewerkingsvolgorde, tijdens of na een bewerking of na een afwerking. Duidelijke afspraken met de cursisten zijn hierbij noodzakelijk. Indien deze openheid er niet is, ontstaan betwistingen en blijft zelfevaluatie uit.

Evaluatie van PV Praktijk is een oordeel over :

- een proces: evaluatie van de vorderingen en attitudes op geregelde tijdstippen en bij momentopnames tijdens de realisatie of dienstverlening;
- een product: evaluatie van het product of de gepresteerde dienst.

Een zinvolle opdracht werkt een zinvolle evaluatie in de hand. Stimuleer de cursisten door positieve appreciatie, maar wijs op fouten en tekortkomingen. Tussentijdse evaluaties en de evolutie van de cursist zijn van groot belang voor de eindevaluatie.

Maak duidelijke afspraken met de cursist, zo wordt het werk voor iedereen eenvoudiger. Leg bij elke opdracht uit op welke aspecten de nadruk ligt. De cursist ontwikkelt zo het vermogen om het eigen werk te evalueren. Een vereiste eigenschap van elke volwassene in zijn arbeid is immers zelfevaluatie.

Wij verwijzen naar de bundels over Evaluatie

EVAL AV : Algemene vakken - 1995
EVAL DOE : Doe-activiteiten TV, KV, PV - 1995

Minimale materiële vereisten

Algemeen

Beitels
Cuttermes
Diverse fineersoorten
Filetsnijder
Fineerzaagje
Gomband
Houtenlat
Meetlat
Plakhamer
Rugzaag
Schrapstaal
Schuurblok
Soldeerbout
Spanvijzen
Strijkijzer
Tandmes
Tandschaaf
Vlakschaaf

Diverse didactische materialen zoals:

Galuchat
Ivoor
wortelsoorten

Diverse machinale machines zoals:

figuurzaag
lamello machine
slijpmolen
verwarmde lijmpers

Individuele bescherming

handschoenen
veiligheidsbril
Werkkledij

Bibliografie

La Marqueterie

Pierre Ramond

Editions H. Vial, 91410 Dourdan

ISBN: 2-85101-005-0

Chefs D'oeuvre des Marqueteurs Tome I Des origines à Louis XIV

Pierre Ramond

Editions H. Vial

ISBN: 2-85101-029-8

Chefs D'oeuvre des Marqueteurs Tome II, De la Régence à nos jours

Pierre Ramond

Editions H. Vial

ISBN: 2-85101-031-X

Chefs D'oeuvre des Marqueteurs Tome III, Les Marqueteurs d'exception

Pierre Ramond

Editions H. Vial

ISBN: 2-

Restaurer le bois, Collectio,s artisanat et traditions

Eva Pascual i Miro

Editions Gründ – Paris

ISBN: 2-7000-2089-8

Galuchat, Les éditions de l'amateur

Lison de Caunes & Jean Perfettini

ISBN: 2-85917-186-X

Maandblad: AAA (arts, antiques, auctions)

Cirages

F. Margival

Editeur Desforges, Paris

N° 31.0779

Dorure sur bois peintures laquées

M.J. Saulo (Manuels – Roret)

LVDV Inter-livres

55 passage Jouffroy, 75009 Paris

ISBN: 2-905388-05-6

Les Secrets du vernissage et du laquage du bois

J.P. Coutrait

Editions d'art Charles Moreau

Trucs et proces du bois

Editions d'arts Charles Moreau

Schoonheid in hout (het meubel in de geschiedenis)

André Lammens

ISBN: 90-5466-181-X (Roularta Books)

ISBN: 90-261-0852-4 (De Fontien)

Naturam. Wegwijs in natuurlijke verfgrondstoffen

Lea Cruypelans & Peter Malaise

ISBN: 90-800519-1-8

Dorure et Polychromie sur bois, Techniques traditionnelles et modernes

Gilles Perrault

Editions Faton

ISBN: 2-87844-008-0

Tous les Styles du Louis XIII a l'Art Déco

ISBN: 2-95-036982-0

Le mobilier français - Diverse reeks: Moyen age tot 1930-1990

Editions Massin

Régence – Louis XV, Claude-paule Wiegandt

ISBN: 2-7072-0254-1

Le mobilier français - Diverse reeks: Moyen age tot 1930-1990

Editions Massin

Directoire – Consulat - Empire

ISBN: 2-7072-0297-5

Art et techniques, Menuiserie ébénisterie

Gérard Mabilie

Editions Massin

ISBN: 2-7072-0263-0

Fontainebleau

30 diapositives

Editions La Goélette, Paris

Versailles

30 diapositives

Le mobilier Français

Editions pédagogiques audiovisuelles, Diapofilm, Paris

Van Egyptienne tot 1925- l'Art déco, een volledige dia reeks

Inhoudstafel

Beginsituatie	3
Algemene doelstellingen van de opleiding	4
Algemene methodologische wenken	6
Technologie TV 32 Lt/jaarbasis	7
Praktijk PV 128 Lt/jaarbasis	11
Evaluatie	13
Minimale materiële vereisten	14
Bibliografie	15
Inhoud	16
Colofon	16

Colofon

Dit leerplan kwam tot stand in samenwerking met het CVO van de Inrichtende Macht van de Stad Gent.